

მთლიანი შიდა პროდუქტის გაანგარიშების ზოგადი მეთოდოლოგია

საქართველოს ეროვნული ანგარიშების მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის, ევროგაერთიანების სტატისტიკური კომისიის, ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის, მსოფლიო ბანკისა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ რეკომენდებული ეროვნულ ანგარიშთა 1993 წლის (SNA 1993) სისტემის სტანდარტული მეთოდოლოგია.

2019 წლიდან იგეგმება SNA 2008 მეთოდოლოგიაზე გადასვლა. SNA 2008-ის მეთოდოლოგია ბევრ საკითხში იდენტურია SNA 1993 მეთოდოლოგიის პრინციპების.

განსხვავება ძირითადად შეეხება გლობალიზაციის პროცესის გავლენის გათვალისწინებას მულტინაციონალური კორპორაციების მაჩვენებლებზე. ასევე ცვლილებები შევიდა ფინანსური და კაპიტალის ანგარიშების შედგენის მეთოდოლოგიაში. ძირითად კაპიტალში ინვესტიციებად განიხილება კვლევებსა და დამუშავებებზე გაწეული ხარჯები, რაც SNA 1993-ის მიხედვით განიხილებოდა როგორც მიმდინარე ხარჯები.

ეროვნულ ანგარიშთა სისტემის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ეკონომიკურ მაჩვენებელს **მთლიანი შიდა პროდუქტი** წარმოადგენს, რომელიც ქვეყნის ტერიტორიაზე წარმოებული საქონლისა და მომსახურების საბაზრო ფასებში გამოხატული მთლიანი ღირებულებაა.

მშპ-ის გაანგარიშება მიმდინარე ფასებში ხორციელდება საერთაშორისოდ აღიარებული სამი მეთოდით:

1. წარმოების მეთოდი:

განსაზღვრული პერიოდისთვის წარმოების მეთოდით გაანგარიშებული მთლიანი შიდა პროდუქტი მიიღება ქვეყნის ეკონომიკურ ტერიტორიაზე შექმნილ **მთლიან დამატებულ ღირებულებას** დამატებული **გადასახადები პროდუქციასა** და იმპორტზე (დღგ, აქციზი და საბაჟო გადასახადი) და დაკლებული **სუბსიდიები** პროდუქციაზე.

მთლიან შიდა პროდუქტის გაანგარიშება წარმოების მეთოდით ეფუძნება ეკონომიკურ საქმიანობათა სახეების საქართველოს ეროვნულ კლასიფიკატორს (სეკ 001-2004), რომელიც შემუშავებულია ეკონომიკური საქმიანობის სახეების კლასიფიკატორის ევროპული სტანდარტის **NACE rev.1.1** ბაზაზე.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

გაანგარიშების სქემა:

საქმიანობის სახეობების მიხედვით პროდუქციის (საქონლისა და მომსახურების) მთლიანი გამოშვება საბაზისო ფასებში

- საქონლისა და მომსახურების გამოშვებისათვის გამოყენებული შუალედური მოხმარება

= მთლიანი შიდა პროდუქტი საბაზისო ფასებში

+ გადასახადები პროდუქციაზე და იმპორტზე

- სუბსიდები პროდუქტებზე

= მთლიანი შიდა პროდუქტი საბაზრო ფასებში.

2. გამოყენების (დანახარჯების) მეთოდი:

მთლიანი შიდა პროდუქტის გაანგარიშება დანახარჯების მეთოდით ეფუძნება ინსტიტუციური ერთეულების მიერ მიმდინარე პერიოდში განეული დანახარჯების გამოთვლას, შემდეგი სქემის მიხედვით:

შინამეურნეობების სამომხმარებლო ხარჯები

+ შინამეურნეობების მომსახურე არაკომერციული ორგანიზაციების მიერ განეული ხარჯები

+ სახელმწიფო მართვის ორგანოების მიერ განეული კოლექტიური (სახელმწიფოს მართვა, თავდაცვა, საზოგადოებრივი წესრიგისა და უსაფრთხოების დაცვა) და პერსონალური (განათლებისა და ჯანდაცვის) მომსახურების ხარჯები

+ ძირითადი კაპიტალის მთლიანი ფორმირება

+ მატერიალური საბრუნავი საშუალებების მარაგების ცვლილება

= მთლიანი შიდა ხარჯები საბაზრო ფასებში

+ საქონლისა და მომსახურების ექსპორტი

- საქონლისა და მომსახურების იმპორტი

= მთლიანი შიდა პროდუქტი საბაზრო ფასებში.

3. შემოსავლების მეთოდი:

მთლიანი შიდა პროდუქტის გაანგარიშება შემოსავლების მეთოდით ეფუძნება იმ ინსტიტუციური ერთეულების შემოსავლების ჯამს, რომლებიც უშუალოდ მონაწილეობენ ქვეყნის ტერიტორიაზე საქონლისა და მომსახურების შექმნაში მოცემული პერიოდის განმავლობაში.

გაანგარიშების სქემა:

შემოსავალი დასაქმებიდან დარიცხული ხელფასისა და დანამატების სახით (ხელფასზე დარიცხული გადასახადების ჩათვლით)

- + თვითდასაქმებიდან მიღებული შერეული შემოსავალი
 - + კომპანიების მიერ ეკონომიკური საქმიანობიდან მიღებული მთლიანი მოგება
 - + გადასახადები წარმოებასა და იმპორტზე
 - სუბსიდიები წარმოებასა და პროდუქტებზე
- = მთლიანი შიდა პროდუქტი საბაზრო ფასებში.**

საერთაშორისო მეთოდოლოგიის რეკომენდაციების გათვალისწინებით ეკონომიკური ოპერაციები აღირიცხება დარიცხვის მეთოდით მათი განხორციელების მომენტისათვის არსებულ მიმდინარე საბაზრო ფასებში.

SNA1993 მეთოდოლოგიის მიხედვით რეკომენდებულია მშპ-ის რეალური ზრდის ინდექსის კვარტალური პერიოდულობით გაანგარიშება. ამასთან, რეალური ზრდის მაჩვენებელი გაიანგარიშება წინა წლის შესაბამისი პერიოდის მიმართ მუდმივ ფასებში გაანგარიშებული მთლიანი შიდა პროდუქტის მონაცემების საფუძველზე.

მშპ-ის მუდმივ ფასებში გადაყვანა წარმოების მეთოდით გაანგარიშებული მაჩვენებლების მიხედვით ხდება ორმაგი დეფლირების გზით. ეს ხორციელდება ფასების შესაბამისი ინდექსების მეშვეობით, საქმიანობის სახეების მიხედვით მთლიანი გამოშვებისა და შუალედური მოხმარების ცალ-ცალკე დეფლირებით და შემდეგ მათი სხვაობის გამოთვლით. დანახარჯების მეთოდით გაანგარიშებული მშპ-ის მუდმივ ფასებში გადაყვანა ხორციელდება მშპ-ის გამოყენების ძირითადი კატეგორიების ფასების შესაბამისი ინდექსების მეშვეობით.

მთლიანი შიდა პროდუქტის გაანგარიშებისას, საერთაშორისო მეთოდოლოგია ითვალისწინებს დაუკვირვებადი ეკონომიკის გაზომვას.

დაუკვირვებადი ეკონომიკა იზომება საქმიანობის სახეების მიხედვით სტატისტიკური ინფორმაციის არსებულ სტანდარტულ წყაროებში სხვადასხვა მიზნით მოუცველი საქმიანობის, პროდუქციის, შემოსავლების, მოხმარების ან სხვა ეკონომიკური ოპერაციების მოცულობით. მისი შეფასებისათვის გამოიყენება როგორც პირდაპირი კვლევის შედეგები, ასევე არაპირდაპირი შეფასებები.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

მთლიანი შიდა პროდუქტის გაანგარიშებისას გამოიყენება შემდეგი მონაცემთა წყაროები:

- ბიზნეს სტატისტიკის კვარტალური და წლიური გამოკვლევები. მონაცემთა ბაზები ყოველკვარტალურად მუშავდება ეროვნული ანგარიშებისთვის საჭირო ფორმატით, რის საფუძველზეც იანგარიშება პროდუქციის მთლიანი გამოშვება საქმიანობის სახეების მიხედვით დაუკვირვებადი ეკონომიკის გათვალისწინებით;
- შინამეურნეობების კვარტალური კვლევის მონაცემები. ყოველკვარტალურად მუშავდება დასაქმებულთა და შინამეურნეობების საბოლოო მოხმარების მონაცემთა ბაზები ეროვნული ანგარიშებისთვის საჭირო ფორმატით;
- ფასების სტატისტიკის მონაცემები მწარმოებელთა, სამომხმარებლო და ექსპორტ-იმპორტის ფასების შესახებ;
- სოფლის მეურნეობის სტატისტიკის კვარტალური და წლიური გამოკვლევების მონაცემები;
- საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის მონაცემები საქონლის ექსპორტისა და იმპორტის შესახებ;
- ეროვნული ბანკის მონაცემები:
 - კომერციული ბანკების ყოველთვიური მონაცემები შემოსავლებისა და ხარჯების შესახებ;
 - ეროვნული ბანკის ყოველთვიური მონაცემები შემოსავლებისა და ხარჯების შესახებ;
 - ქვეყნის საგადასახდლო ბალანსის მონაცემები;
- სადაზღვევო კომპანიების ყოველკვარტალური მონაცემები;
- ფინანსთა სამინისტროს ყოველთვიური მონაცემები (ნაერთი, სახელმწიფო და თვითმმართველი ერთეულების ბიუჯეტების შემოსულობების (გადასახადის სახეების მიხედვით) და გადასახდელების (ფუნქციონალური და ეკონომიკური კლასიფიკაციის მიხედვით)); ასევე, გამოიყენება გადასახადები პროდუქციაზე და იმპორტზე (დღგ, აქციზი და საბაჟო გადასახადი).

შენიშვნა: დეტალური მეთოდოლოგია იხილეთ შემდეგი ბმულების საშუალებით: